

Shh

A gyermekkönyvtári foglalkozások és az olvasószolgálat

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatában évről évre nő a gyermekkönyvtári csoportos foglalkozások száma. Ezek nagy része közvetlenül kapcsolódik az oktató-nevelő munkához. Mások az olvasószolgálati célok megvalósításával — az egyéni igények kielégítésével, az érdeklődés irányításával, az olvasmányélmények elmélyítésével, az önálló ismeretszerzés készségének fejlesztésével — közvetve segítik a pedagógusok munkáját. A gyermekkönyvtári rendezvények ez utóbbi típusa akkor hatékony, ha beépül az olvasószolgálati munka egészébe, s tudatosan felhasználja annak eszköztáráét. Az ilyen törekvések erősödését — még jobban leszűkítve a kérdést — a kiscsoportos foglalkozások új formáinak elemzésén keresztül szeretném ismertetni.

Ha néhány évvel ezelőtt végignéztük a fővárosi gyermekkönyvtáraiban működő klubok, művelődési körök programját, megállapíthattuk, hogy — bár merev kategóriákba nem lehetett őket sorolni — két irányzatot képviseltek. Közös jellemzőjük volt, hogy *meghatározott időpontban és időközönként, általában ugyanazokhoz a gyermekekhez „szóltak”*.

Az egyik irányzatba tartozó rendezvényeknek az volt a céljuk, hogy rendszeresen könyvtárba járó, de eltérő érdeklődésű gyermekek figyelmét felhívják egy-egy alkalmissal választott témára. Az összejövetelek sikere és „élettartama” ilyenkor nagyrészt a *könyvtáros személyiségén*, rugalmasságán, ötletgazdaságán múlt, azon, hogy mennyire tudta érdekessé, jó hangulatúvá tenni foglalkozásait. Más esetben néhány gyermek azonos irányú érdeklődése (például irodalmi, zenei, politikai) hívta életre versbarát- és irodalmi körök, zenei klubok, politikai vitakörök tevékenységét.

Ezek mellett, de tőlük függetlenül „éltek” — a másik irányzatot alkotó — *könyvbarát-, kis könyvtáros szakkörök*, amelyek azt a célt tűzték ki maguk elé, hogy tagjaikkal megismertessék az írás, a könyv, a könyvtár történetét, felépítését, segédeszközeit.

Természetesen a határok nem voltak ilyen élesek, de a két cél: *az új ismeretek szerzése, illetve elmélyítése és a könyv-, illetve könyvtárhasználat alapvető módszereinek elsajátítása* nem találkozott mindig kellő mértékben és tudatossággal.

Új ismeretek szerzése — könyvtárhasználattal

Milyen új jelenségek tapasztalhatók az utóbbi időben? Megjelentek azok a sorozatok, amelyekben *az említett célok szervesen összekapcsolódtak*.

A kőbányai Pataky István téri, 12-es könyvtár *Séta a matematika birodalmában* című összeállítása az ókori Kelettől napjainkig áttekinti a matematika fejlődését az úrmértékektől a világűr meghódításáig. Az *Ezer mesterség* összejövetelein a résztvevők négy nagyobb tárgykör („az elvetett magtól a kenyérig”, az „élet a pusztán”, „a záruk atyja”, a „ki viszi levellem?”) kapcsán régi mesterségekkel ismerkedtek meg.

Ebben az esetben, egy szűkebb téma mélyebb feltárásakor bebizonyosodott, hogy célszerű korosztály-határokat vonni, s legalább — bár ez nem mindig elégséges — az alsó és a felső tagozatosok számára külön programot összeállítani. Így az új ismeretek mellett a könyv- és könyvtárhasználat egymásra épülő folyamata és a tantervi követelményrendszerben előírt szintje is pontosabban beépíthető a foglalkozások menetébe.

E típus mellett néhány nagyobb könyvtár — például az említett Pataky István téri, 12-es — azzal is kísérletezik, hogy rendszeresen, meghatározott időpontban az éppen a könyvtárban tartózkodó — tehát változó — gyermekcsoport számára rövid, félórás foglalkozásokat tartson, amelyek célja a figyelemfelkeltés. Az időpont ilyen esetben a kölcsönzés legforgalmasabb órájára tevődik, s a könyvtárosok olyan érdekes témát választanak, amely nem kíván hosszas bevezetést, „bele lehet vágni a közepébe”. Ilyen az említett könyvtárban az úgynevezett Régi... (autók, divat, szokások, játékok) sorozat. Az oldott, színes összejöveteleken az ismeretszerzés mellett helyet kap a játék, amelynek során a könyveken kívül felhasználják a hangos-képes dokumentumokat is.

Könyvtári rejtvenyjátékok

A Könyvtáros 1975. évi júniusi számában „Önálló ismeretszerzés — játékosan” címmel dr. Kiss Györgyné és Szabóné Becker Hajnalka, a Veszprémi Megyei Könyvtár munkatársai egy könyvtári rejtvenyjáték sikeréről számoltak be. A játék kelte egy „Tudod-e?” feliratú tábla, amelyre meghatározott időközönként más-más kérdéseket tűztek ki. A játék célja a könyvtár eszközeinek, felépítésének program-szerű használata és gyakorlása volt. „A foglalkoztatás előnye — írták —, hogy nincs időhöz kötve, megfejtethi bármelyik korosztályba tartozó olvasónk, amikor éppen a könyvtárhoz jön. Figyelni tudjuk a gyermekek egyéni „kutató”-kereső munkáját, logikáját. A rejtvenyfejtés jó alkalom a beszélgetésre, a kiscsoportos foglalkozásra.”

Ez az a harmadik típus, amelyet nagyon sok könyvtárunk alkalmaz, s amelynek még egy nagy előnye van: kevés helyet igényel. Nem véletlen, hogy éppen a II. kerületi, Török utcai könyvtár gyermekrészlege — amely igen kis alapterületű helyiségben működik — tűnik ki évek óta ilyen jellegű tevékenységével. 1978-ban három, hosszabb lélegzetű sorozatot indított: „Verne, a technika álmódója” címmel technikatörténeti, „Barátunk, a múzeum” címmel képzőművészeti jellegűt, továbbá a Bölcs Bagoly sorozat köteteire épülő rejtvenyjátékot.

1978—79-ben több, az egész hálózatnak szóló kiadvány is született. Ezek módszerbelileg az említettekkel megegyeznek, ráadásul olyan nagy példányszámban készültek, hogy minden érdeklődő gyermek kezébe adhattunk egyet-egyet. („150 éve született Verne Gyula”, „Utazás Cook kapitánnyal”, a nemzetközi gyermekév alkalmából a „Barátunk, a könyv” című úttörőakcióhoz kapcsolódó, a tanácsköztársasági évfordulóra pedig a „Vörös Újság” című alkalmi kiadvány). Ezeknek a könyvtári játékoknak előnye, hogy kész forgatókönyvként segítik a könyvtárosokat egy-egy évforduló megünneplésében. Hátrányuk, hogy nem teljes mértékben igazodnak minden egyes könyvtár tájékoztató apparátusához, állományához.

Bevezetőmben azt írtam, hogy a csoportos foglalkozások hatékonyságának mérése, mennyire képesek az olvasószolgálat egészébe való beilleszkedésre, teljes eszközrendszerének felhasználására. Mit jelent ez? Íme, egy példa: A kőbányai könyvtár gyermekrészlege 1978 októberében játékos foglalkozás-sorozatot indított *A barlangrajztól a pop-artig* címmel. A tíz fordulóra tervezett sorozat célja a gyermekek látáskultúrájának fejlesztése és a művészeti könyvek forgalmának növelése. Ennek érdekében kiállításokat készítenek és könyvkiemelésekkel élnek, tesztlapokat állítanak össze, meghívott előadók pedig a művészeti technikákkal ismertetik meg az érdeklődőket. Az első forduló témája *A gyermek a művészetben*, a másodiké *Történelem a festészetben*. Ha elolvassuk a fordulónként összeállított rejtveny-tesztet, láthatjuk, hogy a feladatok szorosan kapcsolódnak az olvasószolgálat többi eszközeihez: „a kiállításban két festményt találsz...” „a kiemeléséknél képzőművészeti könyveket találsz”, „öt képet nézhetsz meg a dianézőn...” Tehát a csoportos foglalkozás betölti az olvasószolgálat hatékony formájának szerepét: a téma időszerű feladathoz (bizonyos állományrészek forgalmának növelése, az érdeklődés felkeltése) kötődik, feldolgozása, valamint a könyv- és könyvtárhasználati módszerek elsajátítása összekapcsolódik. Maga a foglalkozás beépül a könyvtár eszközrendszerébe: a kiállításba, a könyvkiemelésbe — ezek tehát valamennyien azonos feladat érdekében, egymás hatását felerősítve, egységes egésként működnek.

Bánhegyi Gyuláné
a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa